UNHCR
United Nations High Commissioner for Refugees
Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

КРАТЪК ДОКЛАД ОТНОСНО ЗАКРИЛАТА

БЪЛГАРИЯ

Украински бежанци и приемната общност изпълняват традиционни песни, юни 2024 г./ UNHCR ©/ Добрин Кашавелов

Оперативен контекст

Прилагането на временна закрила (ВЗ) за бежанци от Украйна в България е удължено до март 2026 г. След втората ежегодна кампания на правителството по пререгистрация, 15000 бежанци от Украйна са се регистрирали или подновили своята регистрация за ВЗ между април и края на юни 2024 г.

На 31 юли 2024 г. Министерският съвет удължи хуманитарната програма на правителството за ползващите се от ВЗ лица в България до края на годината. Програмата за хуманитарна подкрепа, въведена през март 2022 г., е удължавана няколко пъти от три отделни правителства. Въпреки че текущата програма включва спонсорирано от държавата настаняване, кратките периоди на удължаване и липсата на яснота по отношение на продължителността на програмата водят до усещане за несигурност сред много от бежанците, което от своя страна ограничава техния достъп до упражняването на други права като образование и заетост. Въпреки заслужаващата похвала подкрепа, която България оказва на бежанците от Украйна, все още съществуват пропуски по отношение на прилагането на Директивата за ВЗ (ДВЗ), включително що се отнася до настаняване, образование, заетост и социална закрила. През март 2024 г. пред Министерски съвет беше представена работна версия на Програма за хуманитарна подкрепа и интеграция, която не беше приета поради смяна на правителството и предвид липсата на единодушие между отделните

институции по отношение на техните отговорности за всеки компонент от програмата. По-специално, Министерството на труда и социалната политика не се съгласява да поеме своите отговорности по програмата поради липса на капацитет и ресурси.

Ключови данни

Бежанци от Украйна, ползващи временна закрила

61 433
Лица, ползващи Временна закрила, пребиваващи в България към 11 юли 2024 г.

70%
от ползващите Временна закрила са жени и деца

31
Непридружени и отделени от семействата деца, регистрирани за ВЗ

7%
от валидно ползващите Временна закрила лица са възрастни хора

97%
от анкетираните са получили временна закрила

53%
от домакинствата имат поне един член със сериозно здравословно

25%
от анкетираните имат поне един член в домакинството, чиято документация липсва или е изтекла

82%
от анкетираните имат близки членове на семейството, които са останали в Украйна

78%
от анкетираните с близки членове на семейството в Украйна изпитват затруднения при събиране на семейството в

35%
от анкетираните са посетили Украйна поне веднъж от първоначалното напускане на

4%
от анкетираните, които са посетили Украйна, са имали затруднения при завръщането си в приемната страна

61%
от анкетираните не са имали възможност да посетят Украйна от съображения за сигурност

25%
от анкетираните, които са заети в приемната страна, нямат трудов договор

92%
от анкетираните имат поне една спешна нужда

Обща информация

От началото на юни 2024 г. се наблюдава значително увеличение на броя новопристигащи в България (спрямо броя заминаващи), което води до по-голямо прогнозно присъствие на украински граждани в страната – към края на април – 55 200; към края на май – 62 900; и към края на юни – 106 300. Резултатите от проверката на първоначалната бърза закрила, извършена от ВКБООН през юли, показват, че новопристигащите украински граждани пристигат основно от Одеска, Херсонска и Днепопетровска област в южна и източна Украйна.

ВКБООН извършва бърза оценка, включваща над 2300 бежанци, ползващи правителствената програма за настаняване. Сред основните причини, посочвани от новопристигащите бежанци от Украйна, са влошаващата се ситуация в Украйна, продължаващата енергийна криза, която засяга достъпа до електрическа енергия, както и намерения да потърсят временна закрила в България. Приблизително 8% от запитаните идват от други европейски държави, включително Полша (6%), Румъния и Германия, или поради намалялата хуманитарна подкрепа в тези страни, или за да посетят роднини, пребиваващи в България. Повечето от тези бежанци се колебаят дали да останат в България дългосрочно. ВКБООН ще продължи да следи дали броят регистрации за ВЗ и записани деца в училище през предстоящата учебна година ще се увеличи съответно при изразено намерение за дългосрочен престой.

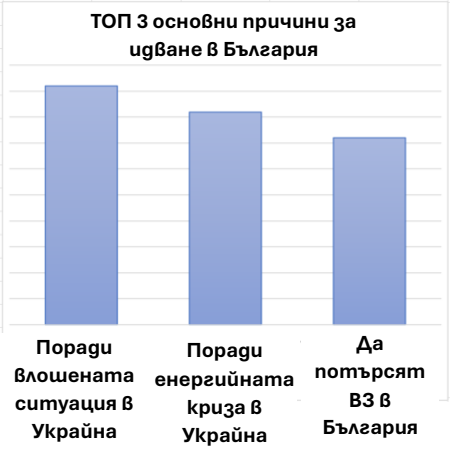

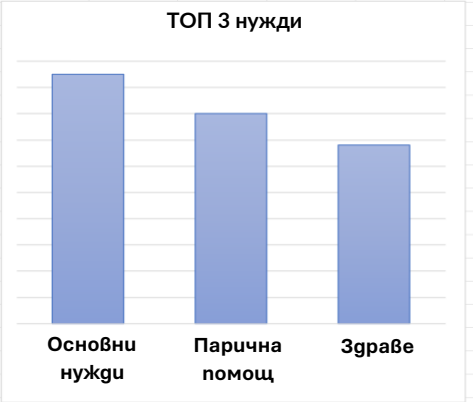

Профил на бежанците от Украйна

Данните, използвани в настоящия доклад, са събрани като част от инициативата за профилиране и мониторинг на закрилата на ВКБООН България във връзка със ситуацията в Украйна в партньорство с Български Червен кръст. В периода април-юли 2024 г. са проведени 873 интервюта, представителни за членовете на домакинствата, на различни места в България.

Повечето анкетирани, 80 процента, пристигат в България през 2022 г., като повечето са от Одеска, Харковска и Киевска област. 68 процента от анкетираните към момента живеят в наето жилище, а 14 процента - в спонсорирано от държавата жилище.

Демографски профили

99%
от анкетираните са украински граждани

84%
от анкетираните са жени и момичета

20%
от членовете на домакинството са в напреднала възраст

53%
от домакинствата имат поне един член на домакинството със сериозно здравословно състояние

Закрилата на бежанците от Украйна

Усещане за несигурност сред бежанците по отношение на техния престой и бъдеще в България, ограничена подкрепа от правителството за достъп до техните права по ДВЗ и отражението на всичко това върху тяхното благосъстояние характеризират бежанската ситуация в България през 2024 г. Бежанците от Украйна са изградили силно усещане за общност и са се мобилизирали да предоставят основна информация за достъп до жилищно настаняване, здравеопазване, заетост и други права и подкрепа за най-уязвимите бежанци, включително лица в напреднала възраст и лица с увреждания[1]. Този доклад има за цел да представи данните и изводите по отношение на уязвимостите на бежанците, несигурността, която засяга начина им на живот, и рисковете за предоставяната закрила, които произтичат от тази несигурност, включително такива, засягащи **правен статут и документация, заетост и жилищно настаняване.** Рисковете за предоставяната закрила, очертани в настоящия доклад, са силно взаимосвързани и могат да се усложняват в комбинация с други рискове. Несигурност по отношение на правен статут и настаняване, например, може да увеличи уязвимостта спрямо рискове като нелегален трафик на хора, насилие и експлоатация. Несигурност и свързани рискове по отношение правен статут, настаняване и заетост могат да направят бежанците по-уязвими и да ги тласнат към решение за преждевременно завръщане, провокирано от трудностите, свързани с достъпа до права и подкрепа в България и други страни в ЕС.

Повечето от анкетираните в инициативата за профилиране и мониторинг на закрилата, 99 процента, са подали заявление за временна закрила (ВЗ) в България. Мониторингът на ВКБООН на местата за регистрация за ВЗ през март и юни 2024 г. показва, че отдалечеността на местата за регистрация в различните краища на България, особено на тези в областите Варна и Бургас в Черноморския регион, представлява затруднение за тези, които желаят да подновят своята ВЗ. Въпреки че повторна регистрация за ВЗ е възможна само в шестте регистрационно-приемателни центъра в София и Южна България, които се ръководят от Държавна агенция за бежанците, нова

[11] UNHCR, *Voices of Refugees in Bulgaria 2023*, May 2024.

регистрация за ВЗ е възможно да се извърши в определени регионални полицейски управления и районни полицейски управления в цялата страна, когато бежанците разполагат с цялата необходима документация. Мониторингът на ВКБООН на новите регистрации за ВЗ във Варна и Бургас и в района на Черноморския регион през юли 2024 г. не показва дългите периоди на изчакване, които бяха посочени в Съвместната оценка през 2023 г.[2] сред основните предизвикателства наред с липсата на информация и разходите за транспорт. От 2023 г. близо 2500 украински граждани от български произход са получили българско гражданство. Регионалните дирекции на Министерството на вътрешните работи посочват, че много украински граждани се интересуват от това да намерят по-дългосрочни разрешителни за работа в България.

Правни и трудови консултации в център за закрила и приобщаване „Компас“ в гр. Варна, май 2024 г./ UNHCR ©/ Bulent Peker

Проблем пред предоставянето на закрила I: Достъп до граждански статут, документи за самоличност и процедури

Липсата на конкретни законови разпоредби и механизми за идентифициране на получаващите временна закрила лица със специфични нужди, включително лица с увреждания, лица в напреднала възраст, лица със сериозни и/или хронични здравословни състояния, както и непридружени и отделени от семейството деца и LGBTIQ+ лица, възпрепятства последователната и прецизна идентификация и насочване към услуги. Това също предотвратява ефективния достъп до права. Ранната и систематична идентификация на лицата със специфични нужди е от изключителна

[2] UNHCR, *Voices of Refugees in Bulgaria 2023*, May 2024.

важност за подпомагане на ефективната им закрила и достъпа им до права. Невъзможността на бежанците да упражняват едно право често оказва негативно влияние върху възможността им да се възползват от други. Например, лисата на капацитет в местните училища значително възпрепятства достъпа на пълнолетните лица до пазара на труда, а липсата на устойчиво, дългосрочно жилищно осигуряване въздейства многопосочно върху способността на бежанците да упражняват други права, включително образование, заетост и социална закрила.

Липсата на социални работници на местата на настаняване, включени в правителствената хуманитарна програма, пропуски в пътищата за насочване към и предоставяне на съвет, както и недостигът на достатъчен брой и капацитет на услугите, по-специално в отдалечените зони, допълнително утежняват тези предизвикателства. ВКБООН и неговите партньори предлагат изменения на законодателството, с които изрично да се регулира идентификацията на лица със специфични нужди и оценката на техните уязвимости. Въпреки че центровете за закрила и приобщаване „Компас“ предоставят редица услуги и пътища за насочване на 6 локации в различни части на страната, е необходим цялостен механизъм, който да гарантира своевременната идентификация, оценка на нуждите и насочване.

През 2024 г. ползващите ВЗ лица са изправени пред известни проблеми по време на процеса по повторна регистрация, по-специално попълването на датата на валидност на картите за ВЗ в съществуващия документ на ръка от съответните длъжностни лица без печат или друг официален държавен знак. В резултат различни власти, собственици на недвижими имоти и работодатели в България отказват да приемат такива документи за ВЗ, тъй като изглеждат по-малко достоверни и по-лесни за фалшификация.

Достъпът до документи за самоличност е от ключово значение за осигуряване на достъп до права и основни услуги. 19 процента от анкетираните имат поне един член от домакинството с липсваща или изтекла документация, основно международни паспорти, следвано от вътрешен паспорт. Към момента България възприема гъвкав подход, като приема изтекли документи за самоличност за регистрация или повторна регистрация за ВЗ. Въпреки това изтеклите документи за самоличност могат да засегнат достъпа на бежанците до финансови и други базови услуги. Бежанците изпитват затруднения да получат достъп до услуги от първостепенно значение със своите регистрационни карти за ВЗ, включително да получат шофьорска книжка или да разкрият банкова сметка. Много банки отказват да разкриват сметки на бежанци от Украйна поради съображения, свързани със Закона за мерките срещу изпирането на пари. Банките изискват украински национални паспорти, тъй като регистрационните карти за ВЗ не се считат за документи за самоличност съгласно българското законодателство. Това води и до затруднения при намирането на работа, което може да създаде допълнителни проблеми за бежанците, които желаят да останат в България за по-дълги периоди от време.

От първоначалното си пристигане в България седем процента от анкетираните споделят, че са преживели събития, за които се е изисквала регистрация на гражданско състояние, като например раждане, смърт, развод и брак, в своите домакинства. Малък брой от анкетираните споделят за затруднение при регистрирането на гражданско състояние както с украинските консулски институции, така и с гражданските власти в България, поради разходи и недостатъчно информация относно процедурите.

Украинските бежанци са изправени пред специфични предизвикателства, що се отнася до повторното събиране на семейството. 78 процента от анкетираните все още имат близки членове на семейството, които са останали в Украйна, но мнозинството са се сблъсквали с проблеми при събирането си с тези членове на семейството поради военновременното законодателство, увреждания, здравословни състояния и съображения за сигурност. Бежанците от Украйна също споделят, че забавянията в процеса, липсата на информация и липсващата документация също възпрепятстват събирането на семейството.

Бежанците от Украйна, получили Временна закрила, нямат достъп до процедури за международна закрила съгласно административните инструкции. Заповедта на ДАБ е издадена през април 2022 г., като прекратява регистрацията и завеждането на производства за предоставяне на международна закрила на разселени лица от Украйна. Вместо това те трябва да бъдат регистрирани като чуждестранни лица, на които е предоставена временна закрила. Единственото изключение, което се допуска, е за разселени лица от Украйна без документи, които доказват, че попадат в обхвата на Директивата за ВЗ. Заповедта е неуспешно оспорвана в съда, като Върховният административен съд постановява, че предвид целите на Директивата за ВЗ да закриля разселените лица по време на масов приток на бежанци и други лица, търсещи убежище, не е възможно едно лице да се ползва от ВЗ и едновременно да бъде в процедура за предоставяне на международна закрила.[3] Предложените изменения на Закона за убежището и бежанците (ЗУБ) предвиждат възможност тези, които са получили ВЗ, да кандидатстват и за международна закрила, да бъдат регистрирани в рамките на три месеца от подаването на заявлението и да им бъде предоставен хуманитарен статут в рамките на един месец от датата на регистрация, в случаите когато заявлението е подадено в рамките на една година от датата на изтичане на временната закрила[4].

[3] Решение 7885 от 14.07.2023 г., Върховен административен съд, Дело № 1992/2023.
[4] Към момента законодателството позволява на ползващите се от временна закрила лица да подават заявление за международна закрила, но постановява, че кандидатът трябва да се регистрира (и процедурата да бъде започната) едва след прекратяване или оттегляне на временната закрила.

Светлана е била учител по цигулка преди да бъде принудена да напусне Украйна. Когато се срещнахме с нея, тя щастливо сподели, че въпреки че е бежанец в нова държава, тя може да сбъдне своята мечта тук и да стане цигулар в професионален оркестър. Днес, когато не е заета да работи в операта в Бургас, тя посещава уроци по български език в Слънчев бряг и преподава инструменти на деца бежанци /ВКБООН ©/ Добрин Кашавелов

Проблем пред предоставянето на закрила II: Приобщаване в сферата на заетостта, образованието и социална закрила

Въпреки че хуманитарната програма за настаняване на правителството предоставя само частична подкрепа, тя възпрепятства приобщаването на най-уязвимите лица, включително деца и лица с увреждания в отдалечени места, и не успява да улесни достъпа до образование, здравеопазване и прехрана в съответствие с правата на бежанците по силата на Директивата за временна закрила. Трябва да бъде разработен преход от хуманитарната подкрепа за настаняване, който да предвижда и закриля правата на бежанците и да се управлява така, че да се избегне намаляване на подкрепата за уязвимите домакинства, което може да доведе до засилен риск от бездомност и крайна бедност, отделяне от семейството, преждевременно завръщане или продължаване напред, което да доведе до рискове от експлоатация и нелегален трафик на хора. Когато временните мерки бъдат проточени във времето, като например престоя в хотели, това може да окаже негативно влияние върху благоденствието на бежанците, което може от своя страна да се отрази върху тяхната дългосрочна интеграция. Постоянното подновяване на ad-hoc мерки като субсидирани

места за настаняване в хотели в крайна сметка ще бъде по-скъпо от инвестирането в дългосрочни решения, които са от полза както на бежанците, така и на приемните общности.

Заетост: Данните от инициативата за профилиране показват, че 86 процента от бежанците от Украйна имат професионално или висше образование, а 22 процента са заети в България. 11 процента от бежанците от Украйна съобщават, че полагат извънредно много часове труд. В допълнение към горното оценките посочват масови случаи на излагане на трудова експлоатация, доходи, които не посрещат нуждите от прехрана, и майки на малки деца, които се сблъскват със затруднения да полагат грижа за децата си поради ниската степен на записване в училище или липсата на достъп до детска грижа.

25%
от анкетираните нямат трудов договор

11%
от анкетираните споделят, че полагат прекомерно много часове труд

1%
от анкетираните споделят, че тяхната документация (напр. паспорт) е била конфискувана от техния работодател

През 2024 г. партньорите на ВКБООН регистрират увеличаване на броя украински граждани в напреднала възраст, достигнали пенсионна възраст, които търсят заетост. Бежанците, които са подкрепяни чрез услугите по заетостта на ВКБООН, са намерили работни места в различни области от производството, хотелиерството и ресторантьорството и в IT сектора.

Според Мултисекторната оценка на нуждите (МСОН), проведена през 2023 г.[5], 14,6 процента[6] от бежанците от Украйна са наети в ресторантьорския и хотелиерския бизнес, услуги по настаняване и предлагане на храна, 9,2 процента – в производството, 8,6 процента – в образованието, 6,6 процента – в изкуствата забавленията и рекреационните дейности[7]. От януари 2024 г. до юни 2024 г. в рамките на партньорството с ВКБООН, Каритас България оказва подкрепя на 341 бежанци и лица, търсещи убежище, да намерят работа. 25% са заети в хотелиерството и ресторантьорството, 25% - в сектор услуги, а 24% - в дейности, свързани с производството и строителството. Финансираният от ЕС проект на Агенцията по заетостта Солидарност подкрепя 2855 бежанци с ВЗ, които да бъдат наети, като Агенцията покрива минималната заплата за първите три (по-късно шест) месеца с възможност за допълнителна финансова помощ за покриване на разходите за наем. Проектът приключва на 31 юли 2024 г. и повече не са разработвани такива целеви мерки.

Въпреки че България се нуждае от работна ръка в различни сектори, процентът на заетост е нисък сред бежанците, а мнозинството от бежанците са заети на позиции, които не отговарят на техните професионални квалификации и технически умения. Друг фактор, будещ тревога, е трудовата експлоатация. В България 25 процента от анкетираните в инициативата за профилиране, които са заети, казват, че нямат трудов договор, а 11 процента съобщават, че полагат прекомерни часове труд. Най-големите съобщавани бариери пред достъпа до заетост

[5] RRP for the Ukraine Situation, *Multisector Needs Assessment 2023*, p.20, наличен тук
[6] Като дял от професиите на всички заети бежанци от Украйна.
[7] RRP for the Ukraine Situation, *Multisector Needs Assessment 2023*, p.68, наличен тук

остават езикът, липсата на подходящи възможности за работа, ограничени възможности, които отговарят на уменията, както и продължителни и сложни процедури по признаване на квалификациите, което води до необходимост от преквалификация и съответното техническо и професионално обучение, което да отговаря на възможностите на пазара на труда.

По време на съвместна оценка бежанците изразяват интерес да научат повече за своите права като цяло, например за работни възможности и възможности за обучения, признаване на техните дипломи и квалификации, предприемачески възможности и здравните и социални придобивки, които вървят заедно с трудовата заетост. 36 процента от интервюираните споделят, че получават информация за възможности за работа от бежанската общност, а 23 процента търсят работа онлайн. 44 процента от анкетираните (ползващи ВЗ) споделят, че преди принудителното им разселване са заемали позиции, които съответстват на тяхното образование и умения. 76 процента от интервюираните бежанци от Украйна потвърждават, че са се записали на курс по български език, докато някои споделят, че не изучават български език, защото няма налични курсове в техните райони или поради проблеми с достъпа до интернет за онлайн курсове.

Достъп до образование: Към март 2024 г., 1323 деца са записани в системата на предучилищното образование, а 3582 – в начален или основен етап на образование. Това представлява дял от около 47 процента. Процентът на записалите се плавно се увеличава с всяка учебна година. 350 детски градини и 650 училища имат деца бежанци.

37 процента от домакинствата с деца в училищна възраст споделят, че поне едно дете не е регистрирано в образователната система в приемната страна, повечето, 70 процента, от които поради липса на места в местните училища и детски градини, липса на имунизационно досие или предпочитания за онлайн образование, следвано от езикови бариери, липса на информация относно процедурите за записване и липса на предлагано специално образование.

През юни 2024 г. Министерският съвет издава работна версия на указ за прием на ползващите временна закрила лица във висшите учебни заведения в България. В своите коментари ВКБООН подчертава нуждата да се осигури гъвкавост при определяне на годишната квота субсидирани места, които към момента са ограничени до 150; да се изясни начинът на разпределение на местата между университетите и да се обмисли освобождаване на тези лица, които са завършили български училища или притежават езиков сертификат, от необходимостта да преминат през специализирано езиково обучение по български език. Министерството приема увеличаването на квотата и на 27 юли Министерският съвет гласува годишна квота от 400 субсидирани места.

Децата посещават ли допълнителни часове по български език в училище?

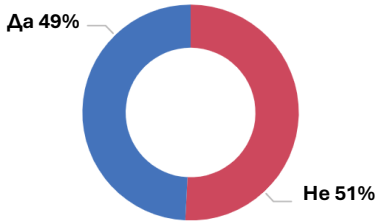

Социална закрила и специфични нужди

53% от домакинствата имат поне един член на семейството със сериозно здравословно състояние
23% от домакинствата имат поне един член на семейството с увреждане

72 процента от анкетираните в инициативата за профилиране и мониторинг на закрилата са кандидатствали на даден етап за придобивки по правителствени програми за социална закрила. 11 процента от анкетираните са имали затруднения при кандидатстване за тези придобивки поради причини, които включват езикови бариери. Партньорите на ВКБООН продължават да предоставят правна подкрепа, включително в случаи на отказ от Дирекциите за социално подпомагане за предоставяне на социална подкрепа на деца бежанци, установяване на увреждането съгласно процедурите на Териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и кандидатстване за социални придобивки за инвалидност, отглеждане на дете и други, на които нуждаещите се бежанци имат право. През първите 6 месеца от 2024 г. партньорите на ВКБООН за правна помощ са подкрепили 79 ползватели да получат достъп до социални придобивки, основно съгласно Закон за семейни помощи за деца, като в обхвата не са изрично споменати ползващите се от ВЗ. През 2024 г. социални придобивки по силата на Закон за закрила на детето са получили 281 души, заявили услугата, а 572 лица са получили помощи съгласно Закон за хората с увреждания.

Ползващите се от временна закрила имат право на достъп до медицинска грижа при същите условия като българските граждани. Здравната осигуровка се покрива от държавата само за период от 3 месеца след първоначалната регистрация за временна закрила; след изтичане на този период ползвателите трябва сами да покриват разходите, ако не са трудово заети, или чрез своя работодател. Здравноосигурителните вноски се покриват от държавата за целия период на временна закрила само за деца под 18 г., жени над 63 г. възраст и мъже над 65 г.

Сред пречките пред ползвателите на ВЗ, които желаят да получат достъп до здравеопазване, са нежелание от страна на общопрактикуващите лекари да ги регистрират като свои пациенти. Освен това съществуват ограничения по отношение на броя регистрирани пациенти към даден общопрактикуващ лекар (ОПЛ), което ограничава достъпа до първична и вторична медицинска помощ и до получаване на лекарства по лекарско предписание, които се покриват от здравноосигурителната каса. В България, за да получат достъп до вторична медицинска помощ безплатно, пациентите се нуждаят от направление от ОПЛ.

Ползвателите на ВЗ с увреждания са изрично включени в Закона за хората с увреждания и имат правото да получават подкрепа, включително обезщетения за инвалидност. Те, обаче, трябва да преминат оценка в България, което представлява сложен бюрократичен процес, като регистрацията към ОПЛ е предварително изискване за задействането му. Украинските бежанци с увреждания споделят с ВКБООН, че процедурата струва повече, отколкото помощта, и че ако бъдат

одобрени за обезщетение за инвалидност за три месеца, те са задължени да преминат нова оценка след три месеца. Освен това здравноосигурителните права на ползващите ВЗ, които решат да спрат да внасят своите здравноосигурителни вноски и преустановят плащанията за повече от три месеца, напр. напуснат страната и не внасят своите здравни осигуровки, се прекъсват и, ако се нуждаят от медицинска грижа, се прилагат по-високи такси. Здравноосигурителните права, обаче, се възстановяват след като липсващите осигуровки за съответните минали периоди бъдат заплатени.

92%

от анкетираните имат поне една спешна

Най-спешни нужди*

91%

от анкетираните имат поне една информационна нужда

Информационни нужди*

ПРИЗИВ ЗА ПРЕДПРИЕМАНЕ НА ДЕЙСТВИЯ

Достъп до стабилни форми на законно пребиваване

ВКБООН препоръчва на Правителството на България да осигури:

- Възприемане на по-дългосрочна **хуманитарна и интеграционна програма** за най-уязвимите семейства и лица, която позволява на бежанците да вземат информирани решения. ВКБООН призовава правителството на България да възприеме програми за интеграция и приобщаване на бежанците, включително бежанци от Украйна, в съответствие с плана за действие на ЕС за интеграция и приобщаване 2021-2027 г. и да гарантира, че съответните програми получават достатъчно финансиране и се прилагат.
- Разработване на по-обхватна **стратегия за настаняване за всички уязвими домакинства**, включително бежанци, която отчита ситуацията на тези с конкретни нужди, като например деца, лица в напреднала възраст, жени в конкретен риск, лица с хронични здравословни състояния и лица с увреждания, които се нуждаят от допълнителна подкрепа, за да си осигурят достъпно и адаптирано за нуждите им жилище, разположено в райони, в които имат достъп основни услуги, включително здравеопазване.
- **Ранно идентифициране на конкретните нужди** на бежанците и изготвяне на хармонизирани оценки на индивидуалните нужди и процедури за управление на отделните случаи. Процедурите за идентифициране на лица в повишен риск, които се нуждаят от специализирани услуги, като например непридружени и отделени от семействата си деца и лица с увреждания, както и лица в риск от трудова експлоатация и нелегален трафик на хора, трябва систематично да бъдат част от процедурите по регистрация за Временна закрила. ВКБООН препоръчва процедурите за идентифициране на лица в повишен риск да бъдат включени като част от процедурите по регистрация за временна закрила, както и процедурите за обновяване на адресната регистрация, заедно с друга свързана документация, с което да се увеличат възможностите за идентификация на тези групи.
- Приемане на предложените изменения на **Закона за убежището и бежанците**, с които да се установи механизъм за идентификация на уязвими лица, ползващи се от временна закрила. ВКБООН също така призовава правителството да осигури необходимите административни и финансови ресурси, за да се гарантира, че процедурите по идентификация и насочване се прилагат и конкретните нужди на бежанците се идентифицират и посрещат, а уязвимите бежанци, включително деца и лица с увреждания, имат достъп до адекватна социална закрила, включително детски надбавки и обезщетения за инвалидност.
- **Гъвкави подходи спрямо изискванията за валидни документи за самоличност**, когато такива се изискват за достъп до права или цели като получаване на разрешителни за пребиваване, чрез разширяване на обхвата на допустимите документи за доказване на самоличността и получаване на достъп до права.
- Гарантиране, че ползващите временна закрила лица имат възможност да получат ефективен достъп до процедурите за предоставяне на убежище, като в този случай техните заявления се разглеждат в съответствие с приложимите международни и европейски стандарти,

включително чрез гарантиране на върховенството на закрилата на бежанците. Законодателните промени трябва ясно да показват, че ползващите се от хуманитарна закрила, както се предлага в измененията на Закона за убежището и бежанците, имат правото да кандидатстват и да бъдат признати като притежаващи бежански статут, ако отговарят на съответното определение. Законодателството трябва да изясни взаимовръзките между хуманитарната закрила и международната закрила и ясно да се очертаят изискванията за предоставяне на информация относно наличието на различните статути на закрила, процедури и свързани права и задължения, което да позволи вземането на информирани решения.

Достъп до здравеопазване, образование и безопасен и достоен труд

ВКБООН препоръчва на правителството на Република България:

- ВКБООН призовава Министерството на здравеопазването, Министерството на образованието и науката и Министерството на труда и социалната политика да улеснят приобщаването на бежанци с професионални квалификации, по-специално в областта на здравеопазването, образованието и социалната закрила, и да олекоти съответните административни процедури, също с оглед на подобряване на наличните услуги за лица със специфични нужди, по-специално деца, лица с увреждания и лица с налични здравословни състояния. ВКБООН предлага техническа подкрепа на съответните власти, за да постигнат това ключово изискване за ефективно прилагане на Директивата за временна закрила и съответните препоръки на Европейската комисия.

- **Утвърждаване на трудовите права** чрез увеличаване на усилията за повишаване и подобряване на осведомеността относно тези права и механизмите за докладване на експлоатационни работни практики сред бежанците.

- **Предоставяне на курсове по български език** чрез разпределение на държавни средства и създаване на система за предоставяне на безплатни уроци по български език за деца и възрастни.

- Признаването на дипломите на здравните експерти трябва да бъде улеснено съгласно насоките на Европейската комисия.

ВКБООН България, Юли 2024 г.